

פרק שמנה שרצים

מתניתין:

שמנה שרצים האמורים בתורה בפרשת שמיני לגבי דין טומאה — **הצדק, והחובל בהן בשבת, חייב, משום שרק לשרצים אלו יש עור, ולכן הוא חייב עליהן משום צידה, כי הדרך לצודן בשביל עורותיהן, והוי "יש במינו ניצוד"** אבל שאר שרצים אין צורך בהם, ולכן אין חייב על צידתן.

וכן לענין חבלה נמי הוא חייב, כשחבל בהן עד שנצרר הדם מתחת לעור, אעפ"י שעדיין לא יצא, דכיון שיש להם עור הרי סוף הדם לצאת אלא שהעור מעכבו עתה מלצאת. ונטילת הדם היינו נטילת נשמה שבאותו

מקום, כי הדם — הוא הנפש. והוי תולדה דשוחט.

[פירוש אחר — ע"י החבלה נצבע העור בדם הנצרר בו וחייב משום צובע].⁽³⁾

ישאר שקצים ורמשים — החובל בהן פטור עד שיצא הדם. אבל בנצרר הדם לבד פטור, משום דסוף הדם לחזור. דאילו היה סופו לצאת, היה יוצא מיד, שהרי אין להן עור שיעכב את הדם מלצאת. [ולפירוש השני, פטור הואיל ואין להן עור שיצטבע].⁽⁴⁾

הצדק, לצורך — חייב, שלא לצורך — פטור! שהואיל ואין להן עור אין הדרך לצודן והוי "אין במינן ניצוד",⁽⁵⁾ וצידתן נחשבת כמלאכה שאינה צריכה לגופה.⁽⁶⁾

הרמב"ם שאמנם דישה אינה אלא בגידו"ק [וכל בע"ח בכלל זה] אבל מפרק שהוא תולדה דדש ישנו גם שלא בגידו"ק.

ועיי"ש עוד שביאר לשיטה זו למה תלוי הדבר ביש לו עור, והרי אפילו באין לו עור יוצא הדם ממקום שהיה טמון, ויתחייב משום מפרק. והרע"א [במשניות] הקשה לרמב"ם, למה כתב דהשוחט חייב משום נטילת נשמה ולמה לא יתחייב נמי משום מפרק. ועייין בתפא"י [בועז] שם, ובשביתת השבת סוף ח"א, ובקהלו"י סי' ל"ח מה שתירצו בזה.

4. **הראשונים** הקשו על פירוש זה מהמבואר בכרייתא בחולין מו ב, כי גם בשאר שרצים חייב משום חובל אם יצא הדם, ואם הטעם משום צובע למה חייב שהרי אין להם עור שיצטבע. ובמ"מ פ"ח ה"ט כתב דלדיעה זו אמנם פטור אף ביצא הדם, והכרייתא הנ"ל היא דלא כהלכתא.

סכנה מהעקרב, כי במקום סכנה לא היה פליג ריב"ז בסיפא, ולא היה אומר דחוששני לו מחטאת, אלא איירי שהיה רק חשש היזק, ובזה אין חילוק בין נחש לעקרב.

3. **וברמב"ם** פ"ח הל"ז כתב דחובל חייב משום מפרק, ומפרק הוא תולדה דדש. וכתב בקהלות **יעקב** ל"ט שמקור דברי הרמב"ם הוא מהגמרא לעיל עה א, דסובר רבי יהודה שהפוצע חלזון חייב משום דש, וחכמים לא חלקו עליו אלא משום שסוברים דאין דישה אלא בגידולי קרקע, אבל בהא מודו שהוצאת דם מבע"ח יש בה משום דישה. ולכן סובר הרמב"ם דרק חלזון הגדל בים אינו נחשב לגידולי קרקע, אבל בע"ח שביבשה, כיון שהוא ניזון מגידו"ק נחשב לגידו"ק. וכן הוא במ"מ שם [ועייין תוד"ה מפרק לעיל עג, ב].

ובתשובות רבינו **אברהם בן הרמב"ם** [הובא בראש ספר שביתת השבת] כתב בשיטת